

TED ANKARA KOLEJİ VAKFI ÖZEL LİSESİ

ULUSLARARASI BAKALORYA DİPLOMA

PROGRAMI

TÜRKÇE A DERSİ UZUN TEZİ

**“KURGUSAL BİR GERÇEKLİK İÇİNDE
BİREYİN YAŞAM ALGISI ”**

Danışman Öğretmen: Başak İNGİN

Öğrencinin Adı: Nail

Öğrencinin Soyadı: AYDOĞAN

Diploma Numarası: 001129-0025

Sözcük Sayısı: 3622

Araştırma Sorusu: Sabahattin Ali'nin “İçimizdeki Şeytan” adlı yapıtında odak figürün yaşam algısını belirleyen etkenler neden ve sonuçları bağlamında nasıl ele alınmıştır?

ÖZ(ABSTRACT)

Uluslararası Bakalorya Programı, Türkçe A dersi kapsamında hazırlanan bu uzun tez çalışmasında Sabahattin Ali'nin “İçimizdeki Şeytan” adlı yapıtında odak figür Ömer'in yaşam algısını belirleyen etkenler nedenler ve sonuçları ile birlikte ele alınmış böylelikle; yapıttaki figürün yaşam algısını belirleyen etkenler doğrultusunda kişinin yaşam algısı hakkında ve hayata karşı tutumunda , bireyin çaresizliği, değişimi, yaşadığı sorunlar ve bu sorunlara karşı tutumu irdelenmiştir. “İçimizdeki Şeytan” kavramının odak figürün yaşamındaki etkileri nedenleri ve sonuçları ile ele alınırken, maddi sıkıntıların bireyin toplum ve ikili ilişkilerine olan etkilerinin bireyin yaşam algısının şekillenmesindeki rolü, neden ve sonuçları ile birlikte değerlendirilmiştir.

Bireyin yaşamında ve yaşam algısında, yapmış olduğu hatalar ve bu hatalara karşı gösterdiği tepkiler “sıkışmışlık” olgusu üzerinden aktarılmıştır. Çalışmanın ilk bölümünde bireyin sosyal çevresinin özellikleri ve bireyin bu çevre ile olan ilişkileri ele alınmış, ikinci bölümünde bireyin ikili ilişkileri ve bu ilişkilerin değişimleri neden sonuç ilkesine göre irdelenmiş ve son bölümde bireyin içinde bulunduğu sosyoekonomik durumun, bireyin karakterinin ve davranışlarının şekillenmesindeki etkisi konu edilmiştir. Daha kısa bir deyişle çalışmada, yapıtta birey üzerinde her türlü değişikliğe yol açan ve bireyi etkileyen etkenler üç ana başlık altında incelenmiştir. Çalışmada ikincil kaynaklara yer verilmemiş, metin odaklı bir değerlendirme yapılmıştır.

Sözcük Sayısı: 189

İÇİNDEKİLER

1. GİRİŞ.....	4
2. SOSYAL ÇEVRENİN BİREY ÜZERİNDEKİ ETKİSİ	
2.1 Bireyin Sosyal Çevresi ve Özellikleri	5
2.2 Bireyin İkili İlişkileri	7
2.2.1 Macide.....	9
2.3 Maddi Durumun Birey Üzerindeki Etkileri	12
3. SONUÇ.....	19
4. KAYNAKÇA.....	21

1.GİRİŞ

Bireyin ahlakını ve davranışlarını etkileyen şüphesiz binlerce etken vardır. Nitekim belki de bu etkenlerden en güçlü ve etkilisi “toplum” olarak adlandırdığımız, yapıtaşları bireylerden oluşan topluluktur. İnsanlar var oldukları sürece değişime uğrarlar. Bireyin içerisinde bulunduğu toplumun özellikleri bu değişimin yaşanmasında olmasında en büyük etmendir. Değişen toplumun bir parçası olan birey bu değişimlere ayak uydurmak zorunda kalır ve kendini de kaçınılmaz olan değişimin içerisinde bulur. Bu değişimler bireyin ideolojisini ve düşüncelerinde şüphesiz büyük etki uyandırır ve bireyin ikili ilişkilerini, maddi durumunu ve hayatın anlamını sorgulamasını sağlar.

Sabahattin Ali'nin “**İçimizdeki Şeytan**” adlı yapıtı da bu konuya verilebilecek en güzel örneklerden birisidir. Yapıtın odak figürü Ömer'in hayat felsefesini ve yaşam algısını konu alan bu yapıtta bireyin sosyoekonomik durumunun bireyin karakteri, ahlakı ve davranışlarının şekillenmesindeki önemi odak figürün hayatı üzerinden anlatılmıştır. Anlatımda bireyin hayatını değiştiren aşkın, yaşam olgusuna etkisi bir dizi olaylar sonucunda okuyucuya sunulmuş aynı zamanda bireyin yaptığı her hatada içerisindeki şeytanı suçlamasını bireyin ne kadar aciz ve kudretsiz bir varlık olduğunun göstergesi olarak sunulmuştur. Yapıtta yaşam olgusu ve yaşamın anlamı aydın kesimde yer alan bir felsefe öğrencisi tarafından okuyuculara aktarılırken bireyin statik bir karakter oluşu ve her daim yaşama karşı tutumunun değişmesi, sıkışmışlıkların, dertlerin, tasaların, insanın fikirlerini ve düşüncelerini nasıl etkilediği açıklanmıştır. Denilebilir ki, insan her saniye değişen iç dünyasından sürekli etkilenmekte ve bu etkileri davranışları ve ikili ilişkileri ile dışarı vurmaktadır.

2. SOSYAL ÇEVRENİN BİREY ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

Sosyal bir çevre içinde yer almak bireyin yaşam algısını belirleyen en önemli etkenlerden biri olarak kabul edilmektedir. Kişi, içinde yer aldığı bu yapılanmanın değer yargılarından, sosyal ve kültürel özelliklerinden, tarihî, coğrafi ve ekonomik durumundan etkilenir, bireyin kişiliği ve yaşam algısını üzerinde bu etkilerin izleri görülür. Bununla birlikte birey de içinde yer aldığı toplumu kimi hal ve hareketleri, yaşam algısı ve biçimi ile etkiler, şekillendirir. Yapıtın odak figürü Ömer'in kişiliği ve yaşam algısının oluşumunda da yer aldığı sosyal çevrenin belirgin izleri mevcuttur. Bu etkileri bireyin toplumla olan ilişkilerini, bu ilişkilerin çerçevesini belirterek değerlendirmek mümkündür.

2.1. Bireyin Sosyal Çevresi ve Özellikleri

Odak figür Ömer, İstanbul'da doğup büyümüş olan otuzlu yaşlarında, felsefe bölümü öğrencisi olması bakımından yazar tarafından toplumun "*aydın*" kesiminde yer aldığı belirtilen bir kimsedir. Zamanının büyük bölümünü postanede çalışarak geçirmesinden ve bu yerde pek de bir iş yapmamasından dolayı zamanı oldukça boştur. Bu boşluk, Ömer'in hayat hakkında düşünmesi ve çeşitli konuları bir filozof gibi sorgulamasında etkili olmuştur. Ömer, zamanının büyük bir çoğunluğunu bu tür felsefi konular üzerinde düşünerek harcamıştır. "*Varlık*" ve "*yaratılış evresi*"ni konu alan bu düşünceler, Ömer'in hayatının, yaşam biçiminin, ideolojisinin akıl ve mantık çerçevesinde oturtmaya çalışmasında oldukça büyük bir rol oynamıştır. Ömer'in felsefe öğrencisi oluşu, hayatta büyük mevkilere gelemeyeceğini bilmesi onu bir anlamda yaşam karşısında umutsuzluğa itmiş, kendini çaresiz ve yalnız, hatta bomboş hissetmesine neden olmuştur. Ömer, yaşadığı sorunlar sebebiyle birçok kez arkadaşları

tarafından eleştirilmiştir. Bunun sebebi Ömer'in duygularını yoğun yaşayan bir karakter olması ve olaylar karşısında mantıklı davranışlarda bulunmamasıdır:

“Nihat canı sıkılmış gibi yüzünü buruşturdu, tekrar ayağa kalkarak: ‘Sen bütün büyük laflarına ve dillere destan olan zekana rağmen asla ciddi bir insan olamayacaksın!’ dedi. Bu cümleden sonra dudaklarının kenarında kalan bir istihza çizgisi birkaç saniye kadar devam etti, sonra yerini lakayt bir ifadeye bıraktı” (Ali,18)

Bireyin ikili ilişkilerinde zaman ile ekonomik çıkarların ne kadar önemli olduğu gerçeği ortaya çıkmış ve bu değer yargısı Ömer'in karakterinde önemli değişikliklere neden olmuştur. Ömer'in eski arkadaşı Bedri ile zamanla ortaya çıkan tartışmaların temel nedeni Ömer'in sağlıklı düşünememesidir; bunun sonucunda ise Ömer, Bedri'yi kaybeder. Nitekim Ömer'in evlendikten sonra çoğu işini gören Macide, bu konuda Ömer'in haksız olduğunu, Bedri gibi birinin arkadaşlığını kaybetmenin onun için büyük bir kayıp olacağını bildirmiş ve onun sosyal çevresi ile olan birey toplum ilişkilerinin düzelmesinde etkili olmuştur.

“Bedri arkadaşının elini yavaşça yakasından uzaklaştırdı ve tatlı bir sesle: ‘Bu lafları bırak... Ne istiyorsun söyle!.. Gene mi parasızlık?’ dedi. Bu son kelime Ömer'in üzerinde bir kamçı tesiri yaptı. İki elini arkasına bağlayıp ileri doğru uzanarak: ‘Ya? Öyle mi? Hemen para lafi ha? Belki... Belki de parasızlık... Her şeyi yapan paradır çünkü... İnsanların en aşağılara indiren ve en yukarılara çıkaran... Para... Ne malum? Belki de bana para lazım... Öyle ya, şu anda cebimde beş

kuruşum bile yok. Haydi versene!..’ ... ‘Size doğrudan doğruya ve bir vakaya dayanarak hücum etmiyorum. Yalnız insanlara itimadım yok... Hele dostluğa, hele arkadaşlığa... Asla inanmıyorum... Bundan sonra inanmam da... Çabuk... Bedri, derhal defol git... Tahammül edemeyeceğim ve seni tokatlayacağım...’ ” (Ali,171)

Denilebilir ki odak figür sağlıklı ve uzun soluklu, sağlam temellere dayanan ilişkilerin yürüdüğü bir sosyal ortam içinde yer almaz ve bu durum da onu toplumda “yadırgı” olmaya iter. Ömer eleştirdiği yaşam içinde yalnız ve yabancı bir figür olarak var olmaya çalışır.

2.2.Bireyin İkili İlişkileri

Yapıtın bütünlüğü göz önüne alındığında odak figür Ömer’in ikili ilişkilerinde başarılı bir karakter olduğu söylenebilir. Ömer’in akşamları iş çıkışlarında arkadaşları ile birlikte yiyip içmesi, sohbetten çok hoşlanması, birlikte geçirilen vakitlerde ve özellikle kendisi keyifli iken yaşama dair çıkarımlarını aktarması ve bu zaman dilimlerinde kendisi ve çevresini sözü edilen değerlendirmeler sayesinde bir anlamda mutlu kılması onun ikili ilişkilerde pek bir sorun yaşamadığını gösterir. Odak figürün bu tip ilişkilerinin kuvvetli olmasındaki temel nedenlerden birisi çok kitap okuması ve düşüncelerini paylaşmaktan keyif almasıdır:

“Mesela herhangi bir gün müthiş bir iç sıkıntısı seni boğar.Hayat sana karanlık, manasız gelir. İnsan, biraz evvel senin zırvaladığın gibi felsefeler yapmaya başlar...Kalk, iki gözlüm günün birinde çıldıracağız,

ya dünyaya hakim olacağız.Şimdilik bir rakı parası bulmaya çalışalım ve parlak istikbalimizin şerefine birkaç kadeh içelim.” (Ali,17)

Nitekim bireyin ikili ilişkilerinde bir süre sonra ekonomik temellere dayanan bazı sıkıntılar ortaya çıkar ve ilişkiler çıkar ilişkisine dönmeye başlar. Odak figür Ömer’in en yakın arkadaşı Nihat’tır. Nihat yapıt boyunca aynı karakter özelliklerini gösterir, kişiliğinde ve duruşunda neredeyse yapıt boyunca belirgin hiçbir değişiklik olmaz. Nihat, insanlara para ile hükmedebileceği bir yaşam felsefesini savunmakta, bu amaca hizmet eden çeşitli teşkilatlar içinde yer almaktadır. Bu durum odak figür Ömer’in yaşam algısında ve biçiminde bazı değişiklikler yaratacak, Ömer’in dünyasını değiştirecektir. Nihat’ın, Ömer’in karakterinin değişimi üzerinde çok büyük bir rol oynadığı, Ömer’in çalıştığı postaneyi Nihat’ın birtakım emelleri için soyması şeklinde ortaya çıkacaktır:

“ ‘Deli misin? Herifin kaybı ile kendi kazancını mukayese et!.. O belki farkına bile varmayacak, fakat sen rahat bir nefes alacaksın.. Aptallık etme... O kim bilir günde kaç zavallıyı kafese koyuyor...’ diye fısıldamaya başlamıştı. Ömer, ‘Canım, bu sebepler olmasada geri verecek değilim!’ demek isteyen bir baş sallamasıyla yoluna devam etti.”(Ali,132)

Ömer’in ikili ilişkilerdeki en büyük problemi “*iradesizlik*” tir. Ömer, karşısındaki insan kendisinden bir şey istediği ona “hayır” cevabını verememektedir. Özellikle iş çıkışlarında, bir arkadaşı, dostu onu akşam dertleşmeye, eğlenmeye davet ettiğinde Ömer bu teklifi hiç düşünmeden kabul eder. İradesizliğin baş gösterdiği bu yaşam algısında Ömer’in ikili ilişkileri birçok defa zarara uğramıştır. Bu durumun en belirgin

örneklerinden birisi Ömer'in iş çıkışında postanede birlikte çalıştığı veznedar Hafız'ın daveti üzerine eve geç kalarak, Macide ile olan ikili ilişkisinin zarar görmesini bile bile bu teklifi reddedememesidir. Sözü edilen gün Ömer ile Macide'nin birlikte kurmaya çalıştıkları yaşamın ilk günüdür ve Ömer bu ilk günden Macide'yi yalnız bırakmıştır. İradesizlik bu noktada Ömer'in yaşamını olumsuz etkiler:

“ ‘Yahu, ben ne halt ediyorum ? Eve geç kaldım!’ dedi ve koşar gibi ilerlemeye başladı. ‘Ben ne biçim bir insanım? Bugün evlendimve bugün evli olduğumu unutarak şunun bunun peşine takıldım. Gerçi Hafız'ın derdi mühim... Fakat nasıl olduda beni bekleyen biri olduğunu düşünmedim?’ (Ali,121)

İkili ilişkilerin odak figür üzerindeki etkisini daha belirgin bir biçimde değerlendirebilmek adına Ömer'in yakın çevresi ile olan ilişkilerini gözden geçirmek doğru olur.

2.2.1. Macide

Ömer yapıtın başlarından beri hayattan pek bir beklentisi olmayan, zaman öldürmeyi seven ve hayatı anlamlandıramayan bir figürdür. Bu figürün yaşam algısının değişime uğramasında sevdiği kadın Macide'nin rolü oldukça büyüktür. Ömer Macide'yi ilk gördüğü andan itibaren kendisine karşı farklı bir şeyler hissetmiş ve onunla evlenmek zorunda olduğunu yoksa bu hayatta başka hiçbir şeyin hayatını anlamlandıramayacağını düşünmeye başlamıştır. Kadıköy vapurunda başlayan bu ilk konuşmada Ömer hayatın kendisi için neredeyse bir anlam ifade etmediğini şöyle dile

getirir: *“Hayat beni sıkıyor. Her şey beni sıkıyor. Mektep, profesörler, dersler, arkadaşlar...Hele kızlar...Hepsi beni sıkıyor...Hem de kusturacak kadar...”*(Ali,14)

Ömer bu sözlerinin ardından yaşama dair nasıl bir konum içinde olmak gerektiğini anlatmış ve böylelikle odak figürün yaşam algısı okurun gözünde canlanmaya başlamıştır:

“Bana öyle geliyor ki, hakikaten yapabileceğimiz bir tek iş vardır, o da ölmek. Bak bunu yapabiliriz ve ancak bu takdirde irademizi tam bir şey yapmakta kullanmış oluruz. Ben ne diye bu işi yapıyorum diyeceksin! Üşeniyorum. Atalet kanunu icabı sürüklenip gidiyorum. Eeeh.”

(Ali,14)

Ömer’in bu değerlendirmesi incelendiğinde *“atalet kanunu”*nu ön plana çıkmaktadır. Yani duran bir cisim bir kuvvetin etkisi altında kalmadan harekete geçemez veya hareketli bir cisim bir kuvvet olmadan hareketini bitiremez. Burada verilmek istenen mesaj odak figürün kesin olarak bir yaşam algısına sahip olmadığı, sadece ona verilen bu hayatın içinde sürüklenip gittiği ve hayatın kendisi için anlamsız olduğudur.

Ömer’in yaşamla ilgili böyle bir kaniya varmasındaki temel etken sosyal çevresidir. Macide ile tanışana kadar hayatın o kadar anlamsız olduğunu düşünür ki, yaşamak için bir sebep olmadığı halde ölmek için her zaman bir sebep vardır şeklinde dile getirilebilecek bir yaşam felsefesi oluşturur.

Macide ile tanışmadan sonra Ömer’in yaşamı anlam kazanmış ve bundan sonrası için yaşamını sevdiği kadın ile devam ettirmek istemiştir. Macide’nin yaşadığı bir takım ailevi sıkıntılardan dolayı, Ömer onu çok kolay bir şekilde elde etmiş ve evine

almıştır. Burada ki soru şudur, Macide, Ömer'in yaşama bakış açısına ne tür bir anlam katmıştır? Cevabı ise yapıtın içinde geçen "aile" kavramının oluşmasıyla ortaya çıkmıştır. Ömer, Macide ile evlendikten sonra eski miskin tavırları ortadan kalkmış ve "gerçek hayat" ile tanışmıştır. Macide ile olan ikili ilişkisi Ömer'in hayatının anlam kazanmasını sağlamış ve gerçekten çalışmaya başlaması ile birlikte yaşamdaki edilgen tavrı yok olmuştur:

" Daha iyi bir işe geçmek, yahut maaşını arttırmak için Ömer postanedeki akrabasını gördü, 'Münasip bir şekil olursa seni düşünürüm!' yolunda bir vaat aldı. Bu zatın vaziyetinden, kendisi hakkında pek de hoş olmayan malumata sahip bulunduğunu sezdi ve 'Bizim alçak müdür şikayet etmiştir!' diye söylendi. 'Halbuki bugünlerde ne kadar gayretimi arttırmıştım. Bizde hüsnüniyet hiçbir işe yaramıyor!'"(Ali,131)

Bütün bu olumsuz durumlara karşın Macide, Ömer'i karşılıksız sevmeyi kabul etmiş onun her hatasında kendisiyle birlikte olmuştur. Ömer, Macide'nin ona eşinden çok çocuğuymuş gibi davranmasını ister. Bunun nedeni Ömer'in yaşam boyu çoğu kez hata yapması ve bu hatalarını nasıl düzelteceğini hiç bilememesi, kendini yönlendirecek bir otoriteye ve elbette şefkatli bir otoriteye, güce, anaçlığa ihtiyaç duymasıdır. Hatalar çoğaldıkça Ömer, Macide karşısında kendini daha da suçlu hissetmiş ve aralarında zaman zaman sıkıntılar yaşanmıştır. Ömer'in işlediği suçları, hataları ve düşüncelerini Macide ile paylaşmaması ikilinin arasını açmış ve onları gitgide birbirlerinden uzaklaştırmıştır:

“ ‘Her şeyi, bütün kafandan geçenleri, bütün dertlerini bana ne zaman söyleyeceksin? dedi. ‘Büsbütün bana yabancı şeyler düşündüğünü ve bunların elinde kıvrandığını görüyorum. Bunları uzaktan seyretmek hoş bir şey değil!’ ”(Ali,144)

Görülmektedir ki, Ömer ikili ilişkilerinde başarılı olmasına rağmen yaşadığı zorluklar bireyin özel hayatını değiştirmiş, onu hırçınlaştırmıştır. Bu durum bireyin ikili ilişkilerine zarar vermiş ve en sonunda büyük bir çıkmaza sokmuştur.

3. Maddi Durumun Birey Üzerindeki Etkileri

Maddi durum, bireyin toplumdaki yerini belirleyen en önemli etkenlerden birisidir. Bireyin karakterinin oluşmasında ve bireyin zaman içinde değişimlere uğramasında kuşkusuz en önemli etkenlerden birisi olarak kişilerin yaşamında yer almaktadır.

Yapıtın temeline bakıldığında Ömer ve Macide'nin birlikte yaşamasındaki temel nedenlerden birisi Macide'nin birtakım olaylar üzerine Emine Teyzelerin evinden ayrılması ile başlar, bu durum yapıtta şöyle açıklanmıştır: Macide bir süredir Emine Teyzesinin evinde yaşamaktadır. Macide, evi genelde barınma ve ihtiyaçlarını karşılamak üzerine kullanmakta ve evdeki bireyler ile pek fazla iletişim kurmamaktadır. Emine Teyze'nin kocası yani Galip Amca, Macide'ye ailesi tarafından gelen kırk liradan başka bir gözle bakmamaktadır. Macide'nin babası vefat eder ve artık Macide'nin ihtiyaçları için gelen kırk lira gelmez olur bu durumda evde Macide'ye üstü örtülü laflar edilir ve eve bir yük olduğu hissettirilir. İşte Ömer ve Macide'nin hikâyesi tam burada başlar, Ömer adeta o akşam bir şeyler olacaktı gibi

hissettiği için evin önünden ayrılmaz ve Macide'nin evden çıkması ile artık Macide'nin maddi yükümlülüğü Ömer'e ait hale gelir.

Daha evden çıkar çıkmaz Ömer'i, kendisine zor baktığı, fazladan bir boğazı doyurabilecek mi düşüncesi sarar. Nitekim artık çok geçtir. Bu iki ana figürün tanışmasından ayrılmasına kadar geçen tüm olaylarda maddi durumun etkisi olduğu söylenebilir. Ömer cebinde birkaç kuruş ile gezen fakir bir genç iken artık Macide'nin yani sevdiği kadının karın tokluğunu bile hesaba katmak zorunda kalan çaresiz bir genç haline gelmiştir:

“Tabi, tabii... Bir boğazın ne ehemmiyeti var ki... Zaten annen de yazıyor. Babanın hesapları tasfiye edilince her şeyi düzeltiriz diyor...” Sonra kendi kendine mırıldandı: *“ Merhumun hesapları da pek tasfiye edilecek soydan değil ya... Hem bu tasfiyeden sonra bakalım ortada bir şey kalacak mı ?”***(Ali,100)**

Ömer'in böylesine fakir olması onun Macide'ye karşı olan tavırlarında değişikliklere yol açmıştır. Ömer daha ilk günden Macide benim evimi görürse benimle bir gün bile oturamaz tarzında düşüncelere kapılmış ve her zaman kendini mahcup hissetmek zorunda kalmıştır. Nitekim Macide'nin böylesine olgun davranması ve tek amacının sevdiği kişiyle yaşamak istemesi, onun bu ekonomik sıkıntıları dile getirmesini engellemiştir. *“Ben çılgınım... Ben ne halt ettiğimi bilmiyorum... Yanımda otuz beş kuruşum var... Hemen soracağım”*.**(Ali,107)**

Ömer ile Macide iyi kötü bir şekilde yaşamlarını devam ettirmeye çalışmışlardır. Artık ikisine de büyük rol düşer. Macide sabah okula gider, akşamüstü okuldan çıkar, direk Ömer için iyi kötü bir şeyler hazırlamaya çalışır, evi temizleyip toparlar. Bu kadar çalışmasına rağmen işlerini bitirmeden dinlenmeyi dahi düşünmez, sadece çalışır. Bunun farkında olan Ömer ise artık daha disiplinli çalışmakta, eskisi kadar işini boşlamamaktadır. Ömer artık hiçbir şeyin eskisi gibi olamayacağını bilincine vararak yaşam algısını zor da olsa değiştirmeye çalışmaktadır. Üzerine düşen sorumluluğun farkında bir birey olmaya çalışmış, Macide'ye karşı kendini daha da sorumlu hissetmiş, durmadan ay sonunu nasıl getirebileceğini hesaplamakla meşgul bir insan haline gelmiştir. Doğal olarak Ömer'in üzerindeki büyük yükün altında ezilmesi ve zaman zaman öfkeli tavırlar sergilemesi maddi olankların daha doğrusu olanaksızlıkların Ömer'in yaşamında ne derece yıkıcı etkilere yol açtığının göstergesidir:

“Kendini zapt edemeyerek ağlamaya başladı. Bu akşam bu ikinci ağlayışı idi. Fakat bu sefer gözyaşları öyle sakin ve rahat akıyor, bir tarafına bıçak saplanan bir adamdan çırpındıkça fişkırان kanlar gibi hiddet, yeis ve çaresizlik içinde yastıklara dökülüyordu.”(Ali,180)

Ömer'in yaşadığı sıkıntıları gizlemesi Macide'nin dikkatini çeker, dertlerini ve içinde bulunduğu zor durumu onunla paylaşabilse onu biraz da olsa rahatlatabileceğini düşünür. Nitekim Ömer bu durumların Macide'ye ve kendine yük olduğunu düşünmekte ve Emine Teyze'nin evinden ayrıldığı gibi Macide'nin bu evden de gururuna yediremeyip ayrılabilceğini düşünmektedir.

Ömer içinde bulunduğu bu durumu düzeltmek için sürekli olarak yakın çevresinden borç alır. Özellikle Profesör Hikmet ve Bedri'den aldığı yüklü miktardaki borçlar, başka bir deyişle finansal bağımlılık Ömer'in eziklik hissetmesine ve kendine olan güveninin azalmasına sebep olmuştur:

“ ‘Söyle bakalım vaziyetin nasıl?’ diye sordu. ‘Paraya ihtiyacın var mı? Bir isteğin olursa derhal bana söyle, arkadaşlara yardım vazifemiz...Şimdi birkaç lira bırakayım istersen?’ Ömer'in boynu bükük sükutunu görünce elini cüzdanına atarak: ‘Ne kadar lazım?’ dedi. ‘Bu kadar yeter mi?’ Ve bir on liralık gösterdi.” (Ali,129)

Ömer yapılan yardımlar ile hayatını devam ettirirken zaman zaman parası olmamasına rağmen arkadaşlarının isteği üzerine akşam onlarla birlikte bir şeyler yemeye gider ve eve geç döner. Ömer zaman zaman yapılan yardımlardan kuşkulmuş ve kendi kendine sorgulama yapmıştır. Hatta bir keresinde Ömer, Bedri'nin bu kadar karşılıksız yaptığı yardımlara kendince bir sebep dahi bulamamıştır. Çünkü Bedri öğretmenliği bırakıp İstanbul'a yerleşmesinden sonra kazandığı birkaç lirayı, hasta ablasına harcamaktan bıkmış ve eskiden hoşlandığı kız ve sevdiği arkadaşlarından birisi olan Ömer'in rahat bir yaşam sürmesi için sürekli olarak onlara destek verir.

Ömer bütün bu olan biteni anlamlandıramayıp bir akşam işten eve dönerken evde karanlıkta birlikte oturan Bedri ve Macide'yi görüp çıldırmıştır. Odak figür Ömer'in bu kadar hırçınlaşmasının temel sebebi eskiden ailesi ile birlikte yaşarken varlık içinde yaşaması ve kimsenin ilgisine ve bununla gelen çaresizlik ve yoksunluk hissine sahip

olmamasıdır. Eskinin varlıklı ailelerinden birinde büyümüş olup, o rahata alışmış olması ve şu anda içinde bulunduğu zor duruma ayak uyduramaması Ömer'i çaresiz bırakmakta ve öfkelenmektedir. Bir defasında bir tuhafıye dükkânında eline bir kadın çorabı almış ve haftalardan beri eşine hediye almadığını fark ederek bu çorabı almayı çok istemiş nitekim yiyecek ekmeği bile yokken böyle bir şey almaya kalkışmanın kendisi için lükse kaçan bir hareket olduğunu fark etmiştir. Ömer'in eline aldığı çorap bir anda kirlenir ve etrafında ona bakan uyanık gözlerden oldukça korkar ve ne yapacağını bilemez, çorabı kimselere çaktırmadan cebine atar. Bir köşeye oturur ve nefes nefese kalarak ağlamaya başlar, sonrasında ise uyuya kalır. Ömer'in bu kadar korkmasındaki tek sebep parasının olmaması ve çorabın kirlendiği fark edilirse onu ödeyecek gücünün bulunmaması, başka bir deyişle parasızlığın kendini getirdiği noktadır:

“Parmaklarının arasında yumuşak bir kadife parçası gibi kayan ince çoraplar aşağı doğru sallanıyordu. Saatlerden beri kafasında yer eden istek tekrar canlandı: ‘Param olsa bunu Macide’ye götürürdüm!’ dedi ve birden bire evlendiklerinden beri karısına herhangi bir hediye, bir tek çiçek, bir avuç meyve veya bir mendil götürmemiş olduğunu hatırladı...Elinde tuttuğu çorabın koncu, terli parmakları arasında yağlanmış ve lekelenmişti. Büyük bir telaşa düştü: ‘Ya bu lekeleri görürler de çorabı bana aldırmaq isterlerse!’ ” (Ali,139)

Ömer borç istediği çevresine karşı kendini her zaman mahcup hissetmiş ve kişiliğinin şekillenmesinde parasızlık önemli bir rol oynamıştır. Yakın çevresinde bulunan Profesör Hikmet onu bazı geceler saza çağırmıştır. Ömer parası olmadığını söylediği zaman ise onu mahcup edecek bir tutumla *“Kaç defa söyledim paran bittiğinde bana*

haber ver diye” gibi sözlerle onun gurunu incitmiştir. Bu sebeple Profesör Hikmetin söylediği sözlere hayır diyememektedir. Macide bu durumdan oldukça rahatsızdır nitekim Ömer’e karşı bu hislerini açıkça söyleyememiş sadece üstü kapalı olarak belirtmiştir. Bir gece kalabalık bir grup halinde saza davet veren Profesör Hikmet her zaman olduğu gibi Ömer’i eşi Macide ile birlikte çağırmıştır. Saz akşamı boyunca Ömer eski kız arkadaşı Ümit ile konuşmuş, Macide’ye neredeyse hiç ilgi göstermemiştir. Profesör Hikmet bunu avantaja çevirmiş ve Macide ile sürekli bir sohbet ortamı kurmaya çalışmıştır. Macide ile flört etmeye çalışan Hikmet’in bu tutumu karşısında Macide çok rahatsız olmuş ve Ömer’e içinde buldukları bu anlamsız hali açıkça bildirmiştir:

“ ‘Ne yapalım karıcığım!’ dedi. ‘Halini görüyorsun... Kendinde değil... Aynı zamanda hocamdır... Değil ya... Öyle sayılır. Sonra... Nasıl söyleyeyim...’ Sesini daha da alçaltarak ilave etti: ‘Benim huyumu bilirsin... Kendisine on on iki lira borcum var... Nasıl tersleyeyim?’ ”

(Ali,222)

Denilebilir ki odak figür Ömer yaşadığı maddi sorunlardan dolayı kişilik değişimine uğramış statik bir karakterdir. Para uğruna eşinin namusunu ve kişiliğini kaybetmeyi göze almış, her ne kadar bu onun suçu olmasa da ödemesi gereken borçların ona yüklediği sorumluluklardan dolayı kişiliğini kaybetmiştir. Bu değerlendirmeyi yaparken Ömer’in içinde bulunduğu zor durumu göz önüne almak doğru olacaktır.

Nitekim artık Ömer, Profesör Hikmet’in paralarını kullandığını ve ona birkaç lira borcu olduğunu söyleyerek tabiri caizse borç para uğruna eşinin namusunu satmıştır.

Ömer artık tamamen değişmiştir. Macide onu tanımakta zorlu çekmektedir ve ona olan sevgisine karşılık vermediğini görmüştür. Ömer artık bir zavallıdır okurun gözlerinde. Ömer maddi sıkıntılarından dolayı gerek hırsızlık yapmış gerek eşinin namusunu para için satmış bir zavallıdan başkası değildir.

Yapıtta Ömer'in en yakın arkadaşı olan Nihat bir gün Ömer'i ziyaret eder. Ömer'den yetiştirdiği örgüt üyeleri için yüklü miktar para ister ve her zaman olduğu gibi Ömer bu işi yapmak zorunda olduğunu hisseder. Zaten büyük bir yokluğun içerisinde bulunan odak figür, her gün daralan bu borç çemberi içerisinde ruhsal sıkıntılar çekmiyormuş gibi "*içindeki şeytan*" olarak düşündüğü iradesizliğine yenik düşer ve iş arkadaşı defterdar Hafız Efendi'den onun yapmış olduğu hataları onun yüzüne vurarak onu tehdit eder. Çaresizliğin diğer bir boyutunu yaşayan Hafız Efendi kasadan yüklü bir miktar para verir ve kendi de firar eder. Artık Ömer, en yakın arkadaşı uğruna, bir tomar para uğruna iradesizliğine yenik düşen bir karakter haline gelmiştir. Ömer adeta Nihat'ın emelleri doğrultusunda kullanılmıştır ve bu kullanılış Ömer tarafından fark edildiğinde, onu çaresizliklerin içerisine sürüklemiş ve ne kadar şeref yoksunu olduğunu, insanların zaafalarını kullanarak onlardan para için hemen vazgeçebileceğini gözler önüne sunmuştur.

Ömer bir defasında aybaşına parasız varabilmişken hata ile yüksek maaş almıştır, bu maaş onun hakkından daha fazlasıdır bu sebeple Ömer bir iç çatışma yaşayarak parayı bırakıp bırakmama arasında kalır nitekim para artık onun şerefinden üstündür ve hakkı olmayan bu parayı geri teslim etmez.

Denilebilir ki Ömer'in yaşam algısını etkileyen ve kurgudaki rolünü biçen en önemli etken maddiyattır. Ömer bir yandan "içindeki şeytan" ile boğuşurken bir yandan da Macide'nin sorumluluğunu üstlenmiş, parasızlık bu sorumluluğu katlanılmaz bir hale getirmiş, hayata karşı güçlü ve iradeli bir duruşu olmayan Ömer'i bir anlamda yıkmıştır. Ömer kendi değer yargılarını yitirdiği gibi yaşamı paylaşmaya çalıştığı Macide'nin de değer yargılarında yıkıcı etkiler, onarılmaz izler bırakmıştır. Maddi olanaksızlıkların bu noktada Ömer'in yaşamında onulmaz yaralar açtığı söylenebilir.

3.SONUÇ

Sabahattin Ali'nin "**İçimizdeki Şeytan**" adlı yapıtı genel olarak hayatın ve varlığın temeli sorgulayan, aydın kesimde yer alan bir felsefe öğrencisinin başından geçen olaylara rağmen hayata karşı tutunmaya çalışmasını ele almaktadır. Aydın kesim insanının zorluklar karşısındaki ümitli direnişinde bireyin yaşam algısını belirleyen etkenleri nedenleri ve sonuçları ile bir arada bulundurmaktadır. Anlamsızca devam eden hayatına bir dur diyebilmek için vapurda karşılaştığı kadına hayatına adayan ve yaşamın anlamını aşkta arayan genç, fakir ama sevgi dolu Ömer'in hayatın gerçeklikleri ile karşılaştığı zorlu zamanlarda yaşadığı "*sıkışmışlık*" duygusunu ve her gün daralan borç çemberi içerisindeki hayata tutunma çabasını konu edinmektedir. Bireyin bu yoğun duygular içerisinde yaptığı her kötü davranışı "*içerisindeki şeytan*" a bağlaması ile bireyin kendini bir anlığına manevi açıdan rahatlatma isteği içinde olduğu, bir anlık da olsa yaşama arzusu taşıdığı Ömer figürü aracılığıyla aslında bir insanlık aczi ve gerçeği olarak okura sunulmuştur.

Yapılan incelemeler doğrultusunda denilebilir ki; bireyin içerisinde bulunduğu sosyal çevre ve hayat gayesi, bireyin ikili ilişkilerine doğrudan yansımış, yapıtın odak figürü

Ömer'in hayatını değiştiren kadın Macide ile birlikte yaşadığı zamanı ve ona karşı davranışlarını çeşitli yönlerden değiştirmiştir. Özellikle maddi durum üzerinden odak figür Ömer üzerinden oyunlar oynanmış ve onun insanlara "hayır" diyememesi yakın çevresi tarafından avantaja çevrilmiş ve kendi menfaatlerini içeren işler yaptırılmıştır. Durum öyle vahimleşmiştir ki birey kendisinin yanı sıra eşini de bu durum içerisine sokmuş ve bir nevi borç para karşılığında insanların onla ilgilenmesine izin dahi vermiştir. Postane de çalışan ve hiçbir sosyal statüye sahip olmayan odak figürün Őrefi ve aşkından başka kaybedecek hiçbir Şeyi kalmamıştır. Bu noktada yapılacak tespit şudur: Bireyin yaşamı çeşitli etkenler çerçevesinde Őekillenir. Aile, iş, sosyal çevre, eğitim, maddi imkânlar bireyi toplum içinde bir varlık haline getirirler. Bireyin yaşam duruşu bu etkenler ve kişinin kendi geliştirdiğı yaşam algısının birleşimidir. Ömer için de durum budur.

Bu tez çalışması göstermiştir ki bireyi toplum içinde bir varlık haline getiren tüm dış etkenler aslında bireyin dünyasını Őekillendiren yaşam olanaklarıdır. Yaşamın bireye sundukları ve bireyin bu sunuma katkısı yeter ve ileri düzeyde olabileceğı gibi yaşam bireyi bir kısır döngüye de sokabilir. Tıpkı Ömer gibi.

4.KAYNAKÇA

Ali, Sabahattin. *İçimizdeki Şeytan*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları 2015